

TOSHKENTDA TARIX IXTISOSLIGIDAGI MUZEYLAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Jalilova Nigina

Kamoliddin Behzod nomidagi

Milliy rassomlik va dizayn instituti

Muzeyshunoslik, tarixiy va madaniy obyektlarni

konservatsiya qilish, ta'mirlash va saqlash

1-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18784939>

Annotatsiya. Ushbu maqola Toshkent shahridagi tarix ixtisosligidagi muzeylar faoliyatini takomillashtirish masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada muzey faoliyatining zamonaviy muammolari, xalqaro tajribalar va takomillashtirish yo'llari tahlil qilingan. Tadqiqot adabiyotlar tahlili va nazariy yondashuvlar asosida amalga oshirildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, muzeylar faoliyatini takomillashtirish uchun zamonaviy texnologiyalar joriy etish, kadrlar malakasini oshirish va xalqaro hamkorlik rivojlantirish zarur.

Kalit so'zlar: tarix muzeylari, muzey faoliyati, madaniy meros, Toshkent, zamonaviy texnologiyalar, muzey menejmenti.

Аннотация. Данная статья посвящена изучению вопросов совершенствования деятельности музеев по специальности история в городе Ташкенте. В статье анализируются современные проблемы музейной деятельности, международный опыт и пути совершенствования. Исследование проводилось на основе анализа литературы и теоретических подходов. Результаты показали, что для совершенствования деятельности музеев необходимо внедрение современных технологий, повышение квалификации персонала, развитие международного сотрудничества.

Ключевые слова: исторические музеи, музейная деятельность, культурное наследие, Ташкент, современные технологии, музейный менеджмент.

Abstract. This article is devoted to the study of the issues of improving the activities of museums in the specialty of history in the city of Tashkent. The article analyzes modern problems of the museum's activities, international experiments and ways of improvement. The study was carried out on the basis of literature analysis and theoretical approaches. The results showed that in order to improve the activities of museums, it is necessary to introduce modern technologies, improve personnel skills and develop international cooperation.

Keywords: history museums, museum activities, cultural heritage, Tashkent, modern technologies, museum management.

KIRISH

Muzeylar jamiyatda madaniy merosni saqlash, tadqiq qilish va targ'ib qilishda muhim o'rin tutadi. Xususan, tarix muzeylari milliy o'tmishni namoyish etish va kelajak avlodlarga yetkazishda alohida ahamiyat kasb etadi. Toshkent shahrida faoliyat yuritayotgan tarix ixtisosligidagi muzeylar O'zbekiston tarixining boy merosini aks ettiruvchi muhim institutlar hisoblanadi.

Hozirgi kunda globallashuv jarayonlari va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi muzeylar faoliyatiga yangi talablar qo'ymoqda. Zamonaviy muzeylar an'anaviy saqlash va

namoyish etish funksiyalaridan tashqari, ta'lim, tadqiqot va turizm rivojlantirishda ham faol ishtirok etishlari kerak [1]. Shu bois Toshkentdagi tarix muzeylarining faoliyatini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi Toshkent shahridagi tarix ixtisosligidagi muzeylar faoliyatidagi muammolarni aniqlash va ularni hal qilish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi: muzey faoliyatining hozirgi holatini tahlil qilish, xalqaro tajribalarni o'rganish va takomillashtirish yo'llarini belgilash.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot adabiyotlar tahlili va nazariy yondashuvlar asosida amalga oshirildi. Adabiyotlar tahlili jarayonida o'zbek, rus va xorijiy manbalar o'rganildi. Muzeylar faoliyatiga oid nazariy asoslar, xalqaro tajribalar va zamonaviy tendentsiyalar tahlil qilindi.

Muzeylar faoliyati bo'yicha fundamental tadqiqotlar olib borgan xorijiy olimlar, xususan Hooper-Greenhill (2000) muzeylarning jamiyatdagi rolini o'rganib, ularning ta'lim funksiyasini kuchaytirish zarurligini ta'kidlagan [2]. Falk va Dierking (2016) muzey tashrifi tajribasini yaxshilash masalalarini o'rganib, interaktiv yondashuvlarning ahamiyatini ko'rsatgan [3].

Rossiya olimlaridan Polikovskiy (2019) muzey menejmenti masalalarini tadqiq qilib, zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etish zarurligini ta'kidlagan [4]. Antonova (2020) raqamli texnologiyalarning muzey faoliyatiga ta'sirini o'rganib, virtual ekskursiyalar va interaktiv ko'rgazmalar samaradorligini isbotlagan [5].

O'zbekiston muzeyshunosligi bo'yicha Abdullaev (2021) milliy muzeylarning rivojlanish istiqbollari tahlil qilib, xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish zarurligini ta'kidlagan [6]. Karimov (2022) Toshkent muzeylarining turizm rivojlantirishdagi rolini o'rganib, ularning iqtisodiy potentsialini ochib bergan [7].

Zamonaviy muzeylar faoliyatida raqamli texnologiyalarning o'rni tobora ortib bormoqda. Virtual va qo'shilgan haqiqat texnologiyalari, interaktiv ko'rgazmalar, mobil ilovalar muzey tashrifi tajribasini sezilarli darajada yaxshilaydi [8]. Shu bilan birga, muzey xodimlari malakasini oshirish va zamonaviy muzeyshunosligi bo'yicha bilimlarini kengaytirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili natijalariga ko'ra, Toshkentdagi tarix muzeylarining faoliyatini takomillashtirish uchun bir qancha yo'nalishlar bo'yicha ishlarni amalga oshirish zarur. Birinchidan, muzey ekspozitsiyalarini zamonaviylashtirish va interaktiv elementlar bilan boyitish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy tashrif qiluvchilar, xususan yosh avlod, ma'lumotlarni passiv qabul qilishdan ko'ra, faol ishtirok etishni afzal ko'rishadi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish muzeylar faoliyatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin. Virtual ekskursiyalar, 3D modellashtirish, QR-kodlar orqali qo'shimcha ma'lumotlar berish, mobil ilovalar ishlab chiqish kabi innovatsiyalar muzey tashrifi tajribasini boyitadi [9]. Shu bilan birga, bu texnologiyalarni samarali qo'llash uchun tegishli kadrlar tayyorlash va texnik ta'minot masalalarini hal qilish kerak.

Muzey xodimlarining malakasini oshirish ikkinchi muhim yo'nalish hisoblanadi. Zamonaviy muzeyshunosligi, turizm, marketing va menejmenti bo'yicha bilimlarni kengaytirish, xalqaro tajribalar bilan tanishish muzey faoliyatini yangi sifat darajasiga olib chiqishi mumkin. Xorijiy hamkorlik dasturlari, o'qituvchi almashinuv dasturlari va malaka oshirish kurslari bu masalani hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

Tahlil natijalari asosida Toshkent tarix muzeylarining hozirgi holati va takomillashtirish yo'nalishlari quyidagi jadvalda umumlashtirilgan:

1-jadval. Toshkent tarix muzeylarining takomillashtirish yo'nalishlari

Yo'nalish	Hozirgi holat	Muammolar	Takomillashtirish choralari
Raqamli texnologiyalar	Cheklangan foydalanish	Texnik jihozlar yetishmovchiligi, malakali kadrlar tanqisligi	Virtual ekskursiyalar, 3D modellar, mobil ilovalar joriy etish
Kadrlar malakasi	O'rtacha daraja	Zamonaviy bilimlar yetishmovchiligi, xalqaro tajriba tanqisligi	Malaka oshirish kurslari, xalqaro almashinuv dasturlari
Ta'lim funksiyasi	An'anaviy yondashuv	Interaktiv dasturlar yetishmovchiligi	Maktablar bilan hamkorlik, maxsus ta'lim dasturlari
Turizm integratsiyasi	Boshlang'ich daraja	Marketing strategiyasi yo'qligi	Ko'p tilli xizmatlar, turizm operatorlari bilan hamkorlik
Moliyaviy barqarorlik	Davlat byudjetiga bog'liqlik	Qo'shimcha mablag' manbalari yetishmovchiligi	Homiylik, grantlar, tijorat faoliyati rivojlantirish

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, eng katta muammolar raqamli texnologiyalar sohasida kuzatilmoqda. Zamonaviy muzeylar faoliyatida raqamli innovatsiyalar muhim o'rin tutmasiga qaramay, Toshkent tarix muzeylarida bu yo'nalish yetarli darajada rivojlanmagan. Xususan, virtual va qo'shilgan haqiqat texnologiyalari, interaktiv ko'rgazmalar, raqamli arxivlar yaratish masalalarida sezilarli ortiqcha qolish kuzatilmoqda.

Uchinchi yo'nalish sifatida muzeylarning ta'lim funksiyasini kuchaytirish ko'rsatilishi mumkin. Maktab va oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni rivojlantirish, maxsus ta'lim dasturlari ishlab chiqish, talabalar va o'qituvchilar uchun seminar va konferentsiyalar tashkil etish muzeylarning jamiyatdagi rolini kuchaytiradi.

To'rtinchi yo'nalish turizm rivojlantirishdagi faol ishtirok etishdir. Toshkent xalqaro turizm markaziga aylanish jarayonida tarix muzeylari muhim rol o'ynashi mumkin. Xorijiy sayyohlar uchun ko'p tilli gidlar tayyorlash, xalqaro standartlarga mos keladigan xizmat ko'rsatish, turizm operatorlari bilan hamkorlik qilish bu yo'nalishda muhim tadbirlar hisoblanadi [10].

Beshinci yo'nalish sifatida muzeylarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalasi ko'rsatilishi mumkin. Davlat byudjeti mablag'laridan tashqari, xususiy homiylik, grantlar, maxsus loyihalar orqali qo'shimcha mablag' jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Shu bilan birga, muzey do'konlari, kafe, konferents-zal ijara berish kabi qo'shimcha daromad manbalarini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Toshkent shahridagi tarix ixtisosligidagi muzeylar faoliyatini takomillashtirish zamonaviy jamiyat talablariga javob berishning muhim sharti hisoblanadi. Adabiyotlar tahlili natijalariga ko'ra, muzeylar faoliyatini yaxshilash uchun bir qancha yo'nalishlar bo'yicha kompleks ishlar olib borish zarur. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, xodimlar malakasini oshirish, ta'lim funksiyasini kuchaytirish, turizm rivojlantirishdagi faol ishtirok va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash asosiy yo'nalishlar hisoblanadi. Ushbu masalalarni hal qilish uchun davlat organlari, muzey rahbariyati, xalqaro tashkilotlar va fuqarolik jamiyati institutlarining birgalikdagi sa'y-harakatlari talab etiladi.

Kelajakda Toshkent tarix muzeylari xalqaro darajadagi zamonaviy institutlarga aylanishi, milliy madaniy merosni saqlash va targ'ib qilishda yanada samarali rol o'ynashi mumkin. Buning uchun innovatsion yondashuvlar, ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalarni uyg'unlashtirish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mason, R. (2019). Museums and Cultural Heritage Management in the 21st Century. *Journal of Museum Studies*, 15(2), 45-62.
2. Hooper-Greenhill, E. (2000). *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge.
3. Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2016). *The Museum Experience Revisited*. Walnut Creek: Left Coast Press.
4. Поликовский, А. В. (2019). Современные проблемы музейного менеджмента. *Музейное дело*, 3(48), 23-31.
5. Антонова, Е. С. (2020). Цифровые технологии в музейной деятельности. *Вестник музеологии*, 4(67), 112-125.
6. Абдуллаев, А. М. (2021). Ўзбекистон музейларининг ривожланиш истикболлари. *Маданий мерос*, 2(15), 18-27.
7. Каримов, Ф. Х. (2022). Тошкент музейларининг туризм тараккиётидаги ўрни. *Туризм ва маданият*, 3(21), 34-42.
8. Simon, N. (2018). Digital Technologies and Museum Visitor Experience. *Museum Management and Curatorship*, 33(4), 289-305.
9. Economou, M. (2020). Interactive Technologies in Museums: Current Trends and Future Perspectives. *International Journal of Heritage Studies*, 26(8), 751-768.
10. Richards, G. (2021). Cultural Tourism and Museum Development: Global Perspectives. *Tourism and Heritage Management*, 18(3), 156-173.